VITA

Kihívások és távlatok a szőlő- és bortermelésben

NAGY FRIGYES

Kulcsszavak: borpiac, egyensúlyi problémák, átrendeződés, EU-borreform, érdekérvényesítés.

Összefoglaló megállapítások, következtetések, javaslatok

Az Európai Unió a világ legnagyobb bortermelője, fogyasztója, exportőre. Ez az ágazat olyan különleges terméket tesz a fogyasztó asztalára, melynek előállítását sokan nem csupán mesterségnek, de művészetnek is tekintenek. Szorosan hozzátartozik Európa hagyományaihoz, kultúrájához, történelméhez, és nagy tudású, megszállott emberek százezreinek nyújt megélhetést. Nincsen olyan növény, amely a szőlőnél több hozzáadott értéket képes produkálni.

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben az ágazat egyre nehezebb helyzetbe került. Nőtt a kínálat, csökkent a fogyasztás. Az eddigi szabályozási technikákkal az EU nem tudja kezelni a felesleges készletek létrejöttét és a többletek levezetését. Egyidejűleg új, nagy termelők jelentek meg a tengeren túlról, akik mindent elkövetnek, hogy betörjenek az EU piacaira. A bor rendtartását tehát meg kell változtatni, indokolt korszerűsíteni. Ennek szellemében került sor a Közös Agrárpolitika borreformjára, amely Magyarországot is érinti, és amely nagy vitákat vált ki a közösség intézményeiben, valamint a termelők körében. Kérdés, hogy milyen hatása van az eseményeknek a magyar bortermelésre, és vajon van-e lehetősége Magyarországnak arra, hogy érdekeit érvényesítse? A tárgyalások eredményesek voltak, elfogadható kompromisszumok születtek, melyek garanciát jelentenek azoknak a termelőknek, akik képesek alkalmazkodni az új helyzethez. A termőalapok és a szerkezet megújulásáig azonban még sok a tennivaló!

A magyar agrárdiplomácia teljesítette feladatát, a reformot kedvező irányba befolyásolta: ne az ágazat elsorvasztása, a tömeges és indokolatlan szőlőkivágás, hanem a versenyképes termelés, szerkezetátalakítás legyen a cél! E mellett nemzeti mozgásteret kellett kiharcolni, hogy a sok tekintetben egyedülálló magyar sajátosságokat a szőlő- és bortermelésben érvényesíteni lehessen.

Hosszú viták után, 2007 decemberében végül megegyezés született. Az agrárminiszterek, ez esetben az Európai Tanács döntéshozói, aláírták a dokumentumokat, melyek 2008-tól lépnek életbe. A magyar agrárdiplomácia jelentős eredménye, hogy sikerült régi beidegződéseket áttörni, és a többi érdekelt országot megnyerni egy merőben új szemlélethez, amely szakít az igazságtalan szokásokkal, és utat nyit a realitásokon alapuló támogatásnak. Az EU versenyképessége ugyanis nem alapulhat egy elavult rendszer konzerválásán.

1. Nyakunkon a borreform

Az európai bortermelés évek óta szerkezeti, versenyképességi válságban szenved. A jelenlegi ágazati szabályozás felületi kezelésekkel nem képes a hosszú távú piaci egyensúlyt elérni, ezért alapvető változásokra van szükség. A borszabályozás elavult, nem ösztönzi a piacképességet, ho-

lott a megváltozott világgazdasági helyzetben ez nélkülözhetetlen. A *Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Szervezet* elnöke, *Peter Hayes* a következőket mondta a szervezet XXX. világkongresszusán, Budapesten: „... a sokszínűség, a sok fajta, a termelésben részt vevő országok számának növekedése, az egyre inkább kinyíló piacok, a sokféle kulturális háttér, az életmód és az értékrend változása, az individuális borok divatja óriási kihívást jelent. Egyidejűleg meg kell válaszolni a környezetvédelem és a klímaváltozás kérdéseit is."

A *Közös Agrárpolitika* felülvizsgálatát 2008-2009-re tervezik. *Mariann Fischer Boel* mezőgazdasági és vidékfejlesztési biztos nézete szerint viszont ezt meg kellett előznie a borreformnak. Sürgető a tengerentúli borok által elhódított piacok visszaszerzése magas minőséggel és méltányos árakkal, ezzel egy időben visszaszorítva a gyengébb minőségű borok termelését, mert ezekből az EU mintegy 13 millió hektoliter túltermelésből származó, eladhatatlan készletet görget maga előtt. Az ágazat évi 1,3 milliárd eurós támogatásából 500 milliót ezeknek a boroknak a piacról való kivonására fordítanak ahelyett, hogy ez az összeg az ágazat korszerűsítését szolgálná.

Különösen kritikussá vált a helyzet, amikor a tengerentúli borok már a közösség belső piacára kezdtek beözönleni. A gondok az EU valamennyi bortermelő országát, így Magyarországot is érintik. A reform itt is elkerülhetetlen. A minőségi borok prioritásai és a borhamisítás elleni fellépés egyidejűleg feladatokat ró a magyar érdekeltekre.

A rendszerváltás utáni magyar mezőgazdaság szereplői nem tudták felmérni, mi vár rájuk egy kontinensnyi szabad piacon. A felkészülés inkább verbálisan folyt, mint a tényleges tennivalók terén. Így mezőgazdaságunk integrálódása, a termelés piaci igényekre hangolása, a versenyképesség fokozása nem felel meg a követelményeknek. A realitások szerint a magyar bor legendája a múlté, és a korábbi évtizedekben az ágazatba pumpált adófizetői milliárdok távolról sem érték el a kívánt eredményt. Ebben szerepet játszott a felelőtlen kárpótlás és privatizáció, mely számos területen óriási károkat okozott.

A szőlő-bor ágazat kiemelt szerepet játszhat a magyar mezőgazdaságban, elsősorban a borvidéki lakosság foglalkoztatása, a termelés hagyományai és potenciális piaci lehetőségek miatt, de a külkereskedelmi egyensúly javításában játszott szerepéről sem szabadna megfeledkezni.

2. Van miről vitatkozni

A borreform tárgyalássorozatán a magyar fél igen aktívan lobbizott, és jelentős eredményeket ért el. Az eddigi döntések, álláspontok, intézkedések lényege a következő. Az *Európai Bizottság* által jegyzett borreform eredeti tervezetéről kiderült, hogy az érintett tagállamok kemény ellenállásába ütközött, és legjobb esetben is csak tárgyalási alap lehetett. A magyar álláspont is messze volt a javaslattól. Az elv, hogy a támogatásokat történelmi jogosultság alapján osszák szét, nem igazságos. Egyes hagyományos bortermelők ugyanis éppen a saját túltermelésük miatti lepárlási támogatásokban „dúskáltak", és ez aligha fogadható el bázisként olyan országok számára, amelyek eddig ilyen támogatást nem, vagy alig vettek igénybe. Az északi övezet borászai azzal érvelnek, hogy a déli övezet nagy bortermelői eleve a lepárlási támogatásokra spekulálnak, és semmit sem tesznek a túltermelés csökkentése érdekében. A „telepíts támogatással, termelj sokat, párold le támogatással, vágd ki támogatással" gyűrű elfogadhatatlan. Magyarországra ez nem jellemző, a többletek lepárlása elenyésző a déli termelőkhöz képest. Nem indokolt tehát az egységes kezelés, a hátrányos helyzetbe hozás. Vágják ki ott a szőlőt, ahol folyamatosan feleslege-

ket termelnek! Ez nem azt jelenti, hogy nálunk nincs kivágni való szőlő.

Az *FVM tárgyaló szakemberei* nem engedtek abból, hogy a támogatások történelmi alapon történő újraelosztása diszkriminatív, hátrányos az új tagországok számára, mert nem biztosítja a szerkezetátalakításhoz, versenyképesség fokozásához szükséges forrásokat. A tervezet konzerválta volna az EU idejétmúlt struktúráját, nem ösztönzött korszerűsítésre. Ez nagy agrárdiplomáciai sikernek minősül.

A *Bizottság* november 26-i állásfoglalásában már kénytelen volt engedni, így a magyarok által képviselt kívánalmakat is tartalmazta. Nem zárta ki például „ab ovo" a bor alkoholtartalmának cukorral történő javítását, hanem hajlamos volt a kompromisszumra: 1%-ot engedélyezett volna a korábbi 2% helyett, amelyet rendkívüli esetben 1,5%-ra lehetett volna növelni. E mellett a jövőben a támogatások 50%-át adják történelmi alapon a korábbi 100%-os elgondolás helyett. A fennmaradó 25-25%-ot a termőterület nagysága és a termésmennyiség határozza meg.

Az *Európai Bizottság* javaslatához 900 (ebből 27 magyar) módosító indítvány érkezett. A magyar EU parlamenti képviselők ekkor még nemmel szavaztak, mert összességében elfogadhatatlan volt számunkra a *Bizottság* előterjesztése. A végső szó azonban még hátra volt, tovább folyt a lobbizás. 2007. november 6-án az *Európai Bizottság* a 2007/2008-as gazdasági évre 510 millió eurós keretet hagyott jóvá tizenhat bortermelő tagország számára. Magyarország 14,4 millió euróval részesült, ami több mint 3 milliárd forint. A reform kezdő évében a tervek szerint ez 16,8 millióra, majd 2015-ben 29,1 millió euróra emelkedik. Ebből a szőlőültetvények szerkezeti átalakítását, a keresett fajták bevezetését, korszerű technológiák alkalmazását, az ültetvények újratelepítését lehet finanszírozni. A vita nyugvópontra jutott, nyilván átmenetileg, hisz a reform a gyakorlati megvalósításban vizsgázik. Felvetődik, hogy milyen potenciális lehetőségek kiaknázására nyújt módot a szabályzók változása?

3. Merre vegyük az irányt?

A borágazat sajátos vonásokkal rendelkezik. A tömegtermelés mellett ugyanis a különleges minőségű borok kisebb mennyisége is „nyerő" lehet, és megélhetést biztosíthat a vincellérnek. Szóljon erről két szélsőséges példa. A *Wall Street Journal*-ban olvasható, hogy a borászat Mekkájának tekintett kaliforniai Napa völgy egyik neves borásza, név szerint *Fred Francia* elárasztotta a piacot jó minőségű palackos borral. A „Two Buck Chuck" fantázianéven szereplő bor két dolláros palackonkénti áron kiszorította Kalifornia szupermarketeiből a többi bortermelőt, akik hatalmas ellenakcióba kezdtek. Azzal érveltek, hogy a *Francia* család pincészete a szőlőt nem a márkavédett Napa völgyben termeli, hanem más területekről szerzi be, ezért tud olcsó lenni. *Fred Francia* a következővel védekezett: nincs semmi titok abban, hogy ilyen alacsony árakkal tud operálni. Nem kell más hozzá, csupán 11 ezer hektár szőlő termelésének integrálása, amit ő végez. Ez az egyik véglet. A másik a következő: Provance-ban található *Marnevoulier* herceg ősi kastélya egy kétszáz éve ugyanott található 17 hektáros szőlővel, mely egy különleges adottságú dűlőnek tekinthető a maga egyedülálló talaj- és éghajlati adottságaival, és ahol érdekes módon hektáronként csak 20 hektoliter bor termelését engedik meg maguknak. Mégis hatalmas jövedelmet hoz, mivel a világ leggazdagabbjai számára státusszimbólum, hogy ebben a kastélyban elfogyaszthassanak egy palackkal különleges évjáratokból, természetesen luxusszállás és étkeztetés kíséretében.

A fenti példák mutatják, hogy széles a megélhetés skálája. Van hely a piacon kis

és nagy termelőknek egyaránt, de a kicsik ne akarjanak mindenhol ott lenni, a nagy tömegtermelők pedig ne akarjanak nagyot „kaszálni" egy palack boron. Ebben az egyedülálló ágazatban ugyanis a mennyiség és minőség fogalmát másként szükséges értelmezni, mint ahogy azt szokás. Nem szentírás, hogy a magyar borok ott legyenek a világ minden szupermarketpolcán. Nem biztos, hogy a marketingmunkát ebbe az irányba kell erőltetni. Másik megoldást is lehet választani. A különleges helyi és komplex vendéglátás sokaknak nevet és pénzt hozhat a konyhára.

Gazdaságpolitikailag az ágazatot vertikálisan kell kezelni, hisz a szőlőtermelés mellett a borászat versenyképessége alapvető fontosságú. A korszerű technikák bevezetése egyrészt a termelés fokozott koncentrációját, másrészt a szövetkezés és egyéb integrációs formák párhuzamos kiépítését követeli meg. Ez utóbbiak nélkül az uniós pénzek sem hozzáférhetők. Nem feledhető az ágazat nemzeti agrárstratégiába történő beillesztése, és a jelenleginél sokkal hatékonyabb piaci munka. Vissza kell állítani a szakmai tekintélyt, megtámogatva szakképzéssel és tudományos kutatói háttérrel.

Magyarország a köztudatban gabonatermelő országként szerepel. Csak erre építeni azonban nagy hiba lenne. Adottságaink valóban megfelelnek a tömeges gabonatermelésnek, de csupán erre nem alapozható egy ország növénytermelése. Legalább ilyen komparatív előnyökkel rendelkezünk a zöldség-, gyümölcs- és szőlő-bor ágazatban. Amennyiben komolyan gondoljuk, hogy az agrárkérdést kiemelten indokolt kezelni, akkor ezek az ágazatok stratégiai jelentőségük miatt a kormányprogram valóban kiemelt részét szükséges, hogy képezzék.

4. Globalizációs hatások, alkalmazkodási kényszer

Piacgazdaságban a termelők sorsa jelentős mértékben a vevőkön múlik, a kereslet-kínálat törvényei alapján. Igényeiket napjainkban egyre inkább a multinacionális áruházláncok (szuper és hipermarketek) közvetítik az élelmiszer-feldolgozó iparon, esetünkben a borászaton keresztül a termelők felé. Az áruházláncok rákényszerítik a feldolgozóipart a tömeges, azonos minőségű, olcsó áruk folyamatos szállítására. A feldolgozóipar ennek megfelelő igénnyel lép fel a termelőkkel szemben. Míg az áruházláncok és az élelmiszeripar többnyire magasan koncentrált multinacionális cégekből tevődik össze, addig a termelő szféra nagyrészt felaprózott, a fenti követelményeket biztosítani képtelen gazdaságokból áll. Vonatkozik ez a magyar borágazatra is. Helyzetünket nehezíti, hogy míg a nyugati tagországok termelői szövetkezéssel, integrációval és erős érdekképviselettel próbálják hátrányukat kivédeni, addig Magyarországon erről alig beszélhetünk.

A rendszerváltás után az ágazat a szőlőbor vertikum romjairól indult. Az integrációs rendszer felbomlott, sok mindent újra kellett kezdeni. A nagyüzemi szőlők egy része felaprózódott, borászati kapcsolatai elvesztek. A rendszerváltás előtti magyar boripar kiépülésében jelentős szerepet játszott az állami támogatás, valamint az extraprofit, amelyet alacsony szőlőáraikkal a mezőgazdasági termelőktől szivattyúztak át. A borászatot mégis gyakran úgy privatizálták, hogy a szőlőtermelőket kizárták belőle, akik így teljesen kiszolgáltatottá váltak. A szigorúan összetartozó termelés és feldolgozás elszakadt egymástól. Az árakat a feldolgozók diktálhatják. Ha úgy gondolják, bezárják az üzemet, vagy az alapanyagot máshonnan hozzák. A nyugati tagországokban ezt nem tehetik meg, mert a borászatot gyakran a szőlőtermelők

működtetik szövetkezeti alapon, a profitot pedig visszaosztják a tulajdonos tagoknak. A borászati szövetkezetek létrehozása nélkül nálunk nagyon sok, egyébként jobb sorsra érdemes szőlő fog kényszerűségből a kivágás sorsára jutni.

Nehezen állítható helyre a tudásdeficit. Korábban offenzívák indultak a szakma megtanítására. A nagyüzemekben specialisták dolgoztak, akik az adott területen (például szaporítóanyag-előállítás, növényvédelem, gépüzemeltetés, szőlőtermelés, borászat, marketing, szállítmányozás) magas szintű tudással és gyakorlattal rendelkeztek. Ez a hatalmas tudásanyag, mely a szakma legnagyobb kincse volt, az elaprózott gazdaságokban hasznavehetetlenné vált, „elfelejtődött". Helyette a kis gazdaságban mindenhez kellett valamennyit érteni, és végül mindenki újra tanulta a tennivalókat a saját kárán. Tudjuk, hogy nincs ennél drágább módszer.

A KITE Zrt. 2007-ben öt helyen tartott bemutatót a szőlőtermelés gépesítéséről, különös tekintettel a betakarító kombájnokra. Az érdeklődők meggyőződhettek arról, hogy a legfejlettebb technológiák túltesznek a kézi szüret minőségén is. Ezeknek a gépeknek a beszerzése többnyire szövetkezeti alapon képzelhető el.

A magyar nagyüzemek és specialistáik alkalmasak voltak a legkorszerűbb technika bevezetésére, és az ehhez szükséges forrásokat elő is tudták teremteni. Szolgálatukban álltak az ágazati kutatási intézmények, melyek nélkül korszerű, versenyképes fajták és technológiák nem képzelhetők el. Az ezekben felhalmozódott szellemi tőkére ma alig van igény. Megrendelést nem kapnak, az állam magára hagyta őket, éljenek, ahogy tudnak. A külföldi tulajdonosok többnyire saját országaikban rendelik meg a kísérleteket, ami szakmailag elfogadhatatlan.

A borágazat exportorientált. A termés jelentős része külföldi piacokon értékesül. Ez a pozíciónk veszélyben van. A tartósan erős forint kedvezőtlenül érinti az exportálókat, köztük a borászatokat. Ugyanakkor egyre csökken a magyar borok védelme, mivel az egységes piac protekcionizmusa, piacvédelmi lehetőségei megszűnőben vannak. A *Hegyközségek Nemzeti Tanácsának* főtitkára a következőket mondta: „Aggasztó folyamat, hogy miközben egyre többen keresik a különlegességeket, a minőségi borokat, addig egyre nagyobb méreteket ölt az olcsó borok behozatala. Egyre több palackozóüzem (és borhamisító) áll át az 55-60 forintért megvásárolható olasz borra. Nem csoda, hogy a borimport elérte a 100 ezer hektolitert a szokásos 60 ezerrel szemben." Sokan úgy gondolják, hogy ez ellen a behozatal meggátolásával lehet védekezni. Ez súlyos tévedés és önámítás, mely ellenkezik a régóta óhajtott piacgazdaság alapelveivel és az EU egységes belső piacának szabályaival, valamint hosszabb távon a saját érdekeinkkel is.

5. Nemzeti ágazati stratégia kell!

A magyar bortermelés az EU csatlakozás óta az egységes piac része. Elsősorban ide szükséges beépülni, ebben a közegben kell termelni, az itteni követelményeknek megfelelve. Hatalmas hiba lenne azonban, ha a borreform követelményeinek merev értelmezésével nemzeti sajátosságainkat nem érvényesítenénk, ügyesen összehangolva a Közös Agrárpolitika nyújtotta lehetőségekkel. Az ágazat piacszabályozása, támogatási rendszere területén az EU-ban jelentős változásokról hoztunk immár közösen döntést, melyhez a termékpálya hazai szereplőinek nem csupán alkalmazkodni kell, de az új lehetőségeket messzemenően ki is kell használni.

A jövő kihívásainak csak azok a termelők tudnak megfelelni, akik képesek szövetkezni. Ebben az ágazatban sok a termelő. Elképzelhetetlen, hogy mindenki a saját feje után válasszon fajtát, technológiát, üzleti partnert. Így a kereslet és kínálat alig-

ha lesz köszönő viszonyban egymással. Bármennyire idegenkednek a magyar gazdák a pinceszövetkezetek gondolatától, világosan látható, hogy összefogás nélkül kiszorulnak a piacról. Ez a folyamat már ma is megfigyelhető. Szinte minden üzletben ott vannak a külföldi borok, és egyre nagyobb választékban. A szövetkezeteket az EU is vonzóbbá kívánja tenni, a támogatásokat csak ezeken keresztül folyósítja.

A beszerző, értékesítő pinceszövetkezetek létrehozását, tevékenységét és támogatását kiemelten indokolt tehát kezelni. Ehhez a partnerség elve nem hiányozhat, ami elsősorban a termelőkön múlik, mert utasításra nem lehet sikeresen szövetkezni. Alulról szükséges kezdeményezni és építkezni. A termelők helyett senki sem fog szövetkezetet szervezni. A *Magyar Borakadémia* elnöke a következőképpen fogalmazott: „Sajnos, még nem jutott el a társadalom arra a szintre, hogy az integráció szükségességét felismerje. Bár hiányoznak azok a támogatások is, amelyek a beszerző, értékesítő szövetkezetek létrehozását ösztönöznék. Pedig integrációban az egyes termelő nincs olyan kiszolgáltatott állapotban a kereskedelemmel szemben, mint amikor egyedül jelenik meg a piacon."

Fontos szempont egy-egy tagország sajátosságainak figyelembe vétele. Itt több nemzeti jogosultságra lenne szükség preferenciák biztosítására. Ez azért is lényeges, mert nagyon eltérőek a termelési feltételek. Minden országnak megvannak a sajátságos termékei, amelyek megkülönböztetett eljárást igényelnek és érdemelnek. Ilyenek a különféle szaporítóanyagok is, melyekben Magyarország még mindig nagy névvel rendelkezik.

A reformok között jelentős szerepet játszik a termelési szerkezet piaci kívánalmakhoz való alakítása. A változó igények sokszor követelnek új fajtákat. A rendkívül költséges átállás csupán nemzeti forrásból nem valósítható meg. Az ültetvény-kivágási program kétélű fegyver, és nem lehet csak egy adott ország szempontját figyelembe véve dönteni. A közösségi szerepvállalást ezen a területen is el kell várni!

6. Van közös nevező

A borreform néhány eleme új lehetőségeket tartalmaz.

A cukrozás korábban tervezett megtiltása egyoldalú előnyt jelentett volna a déli termelők számára, ahol eleve magasabb a szőlő cukortartalma. Az északi övezet bortermelői, élükön Németországgal, nem fogadták el a módosítást ebben a formában. A magyar hegyközségek is csatlakoztak az ellenzők táborához, mert szerintük mintegy 30%-os jövedelemkiesést okoz, ha a mustok természetes cukortartalmának kiegészítését megtiltanák. Így elharapódzik az olasz importborok házasítása, melyeket olcsón lehet behozni az országba. Megjegyzendő, hogy a csatlakozási tárgyalásokon az EU még teljes mértékben elfogadta a bor alkoholtartalmának répacukorral történő emelését. Nem mindig gondolkodtunk így. A „zsákos napfényről", a borról szóló 1924. évi IX. törvény 7. bekezdése szerint „a megengedett anyagokon kívül bármely más anyagot a musthoz vagy borhoz hozzáadni tilos. Különösen tiltott anyagok: mindennemű cukor (répacukor, nádcukor, szőlőcukor, burgonyacukor, tejcukor stb.), méz, vagy mesterséges édesítőszer."

A *Bizottság* átmeneti meghosszabbítással hozzájárul, hogy esetünkben a nemzeti boríték részeként a törköly kötelező lepárlását az 500 hektoliter fölötti termelők számára írnák elő. Megjegyzendő, hogy egyik oldalon a borhamisítás elleni harcot hirdetjük, másik oldalon szembe megyünk az EU ezt szolgáló intézkedéseivel. Nem ártana több objektivitás. Megjegyzendő, hogy a törköly lepárlása a környező országok közül egyedül Magyarországon előírás, máshol már nem divat a borhamisítás.

Franciaország sem marad le a kifogásokról, amely a tőkekivágás támogatását hibás lépésnek tartja, és csatlakozik a krízislepárlás, musttámogatás, az export-visszatérítés, magántárolás eltörlése, valamint a telepítési jogok 2014-re tervezett felszabadítása ellen.

Magyarországnak nem érdeke a szőlőkivágási program sem, mert a termelés csökkenését más országok, így a tengeren túli bortermelők ki tudják használni agresszív piachódítási törekvéseik elérésére. Az elmúlt évben 4000 hektár kivágására nyújtottak számunkra támogatást, és az idén további 2000 hektár kivágását támogatja az EU. A kétszeres túljelentkezés azt mutatja, hogy sok gazda számára vonzó ez a konstrukció, mely sajnos rövid távú gondolkodást tükröz, és később behozhatatlan hátrányt jelent az ágazat, és főként a borvidékeken gazdálkodni és megélni akarók számára. Még inkább így van ez, ha az új támogatási rendszerben (SPS) a szőlővel beültetett területek művelői is jogosulttá válnak a területalapú támogatásra, amennyiben megfelelnek a kölcsönös kötelezettségvállalás szempontjainak. Magyarországon 2007-ben 0,6 hektárra csökkent az egy kivágási kérelemre jutó területnagyság, ami azt mutatja, hogy a kis szőlőparcellák jutnak a kivágás sorsára, ami összességében természetes folyamatnak is minősíthető. Elsősorban azok kénytelenek megszabadulni szőlőjüktől, akik kiszorultak az integrációkból, így nincs reményük a fennmaradásra.

„Elfogadjuk a szőlő- és borágazatban a telepítési és kivágási támogatások egyidejű alkalmazását, de Magyarországon csak egy irányított és összehangolt, korlátozott mértékű ültetvénykivágást tartunk célszerűnek." – olvashatjuk a *MOSZ* állásfoglalását. Összességében szerencsésebb lenne, ha a szőlősgazdák nem a kivágási, hanem az ültetvénykorszerűsítési támogatásért állnának sorba, mely 2007-ben 1200 hektárra 2,7 milliárd forintot jelentett. (A kivágási támogatásra 6100 kérelem érkezett, amely 3600 ha szőlőt célzott meg. Engedély csak 2000 hektárra adható, 1450-12 300 euró/ha közötti nagyságrendben, a szőlő termőképességétől függően.)

A túltermelés csökkentésére elfogadható eszköz lehetne az elképzelések között szereplő úgynevezett zöld szüret. A magyar álláspont szerint viszont kétségek merülnek fel ellenőrzésének bonyolultságával és magas költségeivel kapcsolatosan, melyek nem állnak arányban a termés megsemmisítésének piacra gyakorolt kedvező hatásával.

Sürgős megoldást kíván a korábbi jövedéki adó (amit most forgalomba hozatali járuléknak hívnak) mielőbbi visszaforgathatósága az ágazatba a marketingmunka és a minősítési technikák fejlesztésére. Elképesztő, hogy pénzéhes lobbik miatt a hatóságok képtelenek ennek a törvénynek eleget tenni.

A borfogyasztással párhuzamosan szükség van kapcsolódó gasztronómiai programra. A vendéglátás nem merülhet ki csupán a bor kínálatában, hanem célszerű összekapcsolni egyéb szolgáltatásokkal, például helyi ételek kínálatával, kulturális programokkal. Ideje túljutni „a mai kocsmán", az egyszerű pincei borkóstoltatás „rítusán". *Kovács Tibor*, a Szent Gál Pincészet vállalkozója szerint: „a jelenlegi magyar gasztronómiával a legfőbb baj az, hogy nincsen, hanem csak vendéglátóiparról beszélhetünk, valódi gasztronómiáról azonban nem. Nincsenek nemzetközileg jegyzett éttermek, séfek, újítások, nincs színvonalas hazai alapanyag-termelés, nincsenek iskolák, a tradíciót elfelejtettük, a világ trendjeit nem követjük, vagy legfeljebb csak rosszul másoljuk, ahelyett, hogy magyarként újratermelnénk azokat, és akkor a felszolgálásról még nem is esett szó. Ráadásul a szakma jó része súlyosan önhitt, nem látja gyengéit, túlértékeli teljesítményét, s ráadásul a fogyasztók sem elég igényesek." Nos, világos a feladat, el-

odázhatatlan a gyökeres változás mielőbbi megkezdése. Nem ártana alaposabban tanulmányozni a szomszédos Burgenland szőlő-bor ágazatának látványos előretörését. A családi összefogás, a minőségre való törekvés, a márkanév becsülete, a kiemelkedő marketingmunka meghozta a gyümölcsét. A bor a társadalmi élet szerves részévé vált, megbecsülést és tisztes jövedelmet biztosít a termelőnek.

7. Mi várható a későbbiekben?

A reform jelentős eleme a pénzek átirányítása a szerkezetváltási, környezetvédelmi, vidékfejlesztési területre. Az elgondolások szerint 2014-től megszűnnek a támogatások és kötöttségek. Nem lesz lepárlási, magántárolási, mustfelhasználási támogatás és export-visszatérítés. A felszabaduló összeg odaítélésében nagy szerepe lesz a nemzeti boritéknak. Számunkra kedvező, hogy a nemzeti boritékon belül megtiltható a hegyvidéki szőlők kivágása (Balaton térsége), védetté nyilvánithatók környezetvédelmi szempontból fontos bortermő területek, és a 10% fölötti kivágás leállítható lesz. A nemzeti boritékra szánt összegből 120 millió eurót a harmadik országokba irányuló export támogatására fordítanak, mégpedig a történelmi bázis figyelembevétele nélkül.

A *Bizottság* reményei szerint 2013-ra stabilizálódik a piac, és megszűntethető lesz a telepítési jog korlátozása. A magyar szőlőágazatnak eddig van ideje a felzárkózásra, a versenyképesség megteremtésére. Ezután ugyanis megszűnik a védettség, szabad lesz az út a multinacionális cégek befektetései előtt. Félő, hogy az iparszerű tömegtermelés válik általánossá.

Összességében a magyar szőlő-bor ágazat nem kerülhet le a napirendről. Nem kell „leírni", de a hurráoptimizmus mellőzendő!

Forrásmunkák jegyzéke

(1) Gaál B. – Párdányi M. (2006): Bormarketing. Alfadat-Press – (2) Györe D. – Radóczné K.T. (2006): A borpiac helyzete és kilátásai. AKII Agrárgazdasági Tanulmányok 6. sz. – (3) Horváth Cs. – Kator Z. – Sidlovits D. (2007): A közös borpiaci szabályozás reformja. EU Agrárgazdasága 10. sz. – (4) Mikulás I. (2001): Az EU szőlészeti és borászati szabályozása. Hegyközségek Nemzeti Tanácsa kiadványa – (5) Nagy F. (2004): A szőlő és bortermelés szabályozása az EU-ban. NYME kiadványa – (6) Radóczné K.T. (2003): Közös Piaci Rendtartások. Szőlő-bor. FVM kiadványa – (7) Schmidt R. (2004): Weinbauregelungen in Österreich. NYME kiadványa.